

13. 1667, 9 33

Feliciter!
SCRIPTIONIS
ANTIQUÆ
VARIETATEM,

Incluto Philosophorum Lipsiensium

Senatu suffragante

DISPUTATIONE PRIORI

proponit

P R Æ S E S

M. BALT. FRID. *Salzmann*/ Argent.

RESPONDENTE

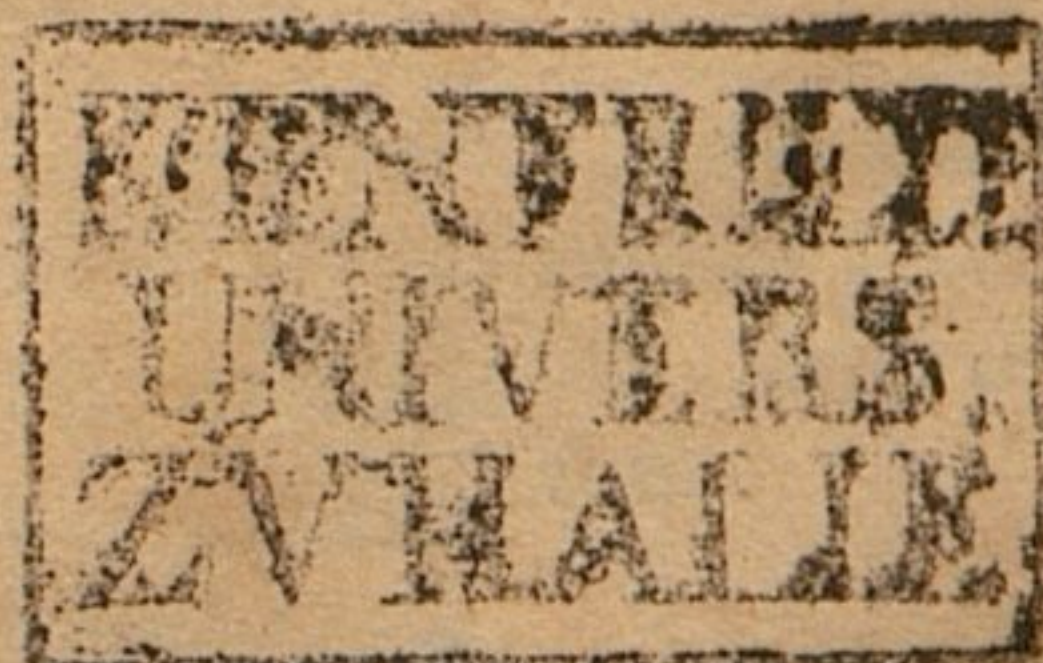
JOH. FRIDERICO *Mayer*/ Lipsiens.

Ad d. 16. Novembr. Anno clō Ioc LXVII.

Horis ante- & pomeridianis.

LIPSIAE,

Literis JOHANN-ERICI HAHNII.

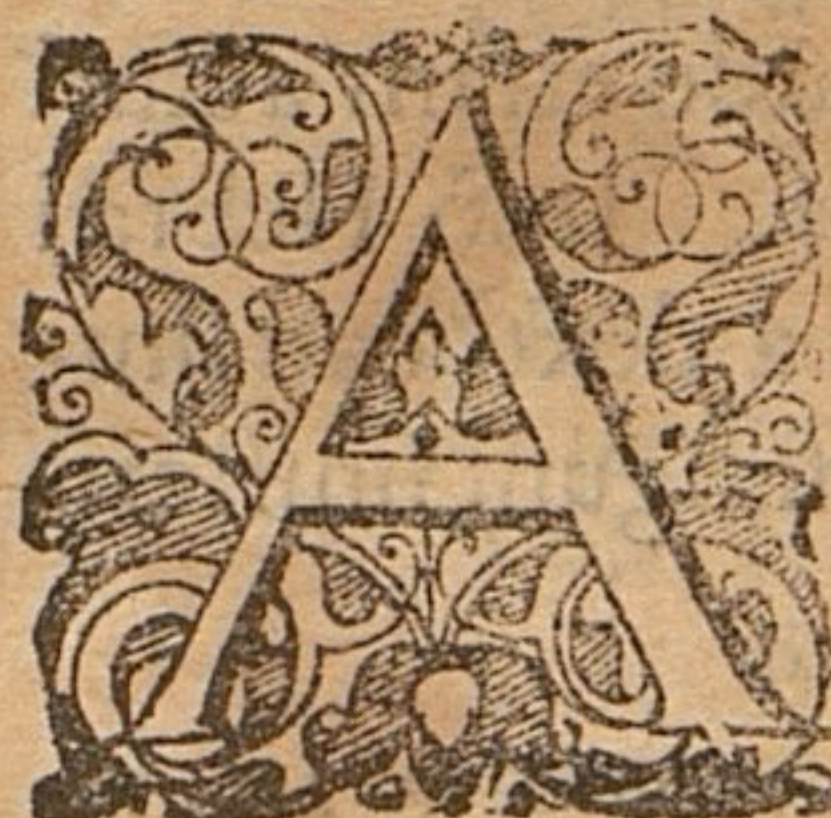

Feliciter
SCRIPTIO
ANNO
VARIETATEM
Incluso Philosophorum Lipsiensium
DISPUTATIONE PRIORI
P R E S S E
M. BALD. ERID. GELMANNI Argent.
RESPONDENS
JOH. FRIDERICO GELMANNI Lipsien.
Add. id. Novemb. Anno d. 1771.
Hessiae & pomeraniae.
LIPSIÆ
Lips JOHANNERICI HANNI

I N D N J

Benevole & Amice Lector.

Nimus fuit Antiquæ scriptio- nis varietatem pro virili parte levi tantum penicillo delineare; Est materia, quam non minus inter jucundis- simas, quam nobilissimas jure meritoque nume- raveris: Sed uti juxta tritum illud *δύσκολα τὰ καλὰ*, pulchra difficilia sunt, sic quoque insignis hujus materiei jucunditas non minorem difficultatem pedissequam habet, quam amplissima ejus fecunditas facili negotio procreare potuit. Hancce materiam, ut dixi, delineare animus fuit: Sed animus fuit, an animo & conatui meo res ipsa respondeat, penes Ben. Lect. judicium esto. Non diffitebor, factum esse, ut hinc inde erraverim, veruntamen cum in magnis interdum & voluisse sufficiat, spero me à Te B. L. veniam impetraturum esse, quam & ea, quâ par est & possum, observantiâ & humanitate exoro: Teque ea, quæ minus bene & accuratè dicta sunt, æquo animo lecturum & meliorem in partem interpretaturum esse.

Ut igitur omnes verborum ambages evitemus, & ad rem ipsam progrediamur, Scriptio- nis cum antiquæ tum etiam recentio- ris & modernæ Varietas apparet. 1. in Situ, quo lineæ vel sinistram vel dextram versus scribuntur. 2. In formatione. 3. In Characte- ribus.

C A P. I.

Thesis I.

Itus ergò primum sibi vendicat locum. Scribitur a. i. A dextra sinistrorsum, ut Hebræi scribunt, aliiqve qui e- undem morem ab Hebræis receperunt; Chaldæi scilicet: Syri, Arabes, multæque aliæ orientis gentes. a Eo- dem modo olim scripsisse Ægyptios & ex parte Græ-

A. subo M. II

M. subo M. III

I. Scribendi modus à dex- tra sinistror- sum.

cos, ex veteribus notum est. De Ægyptiis hoc asserit Herodotus in Euterpe pag. m. 52. β Græci, quamvis à Sinistra dextrorsum scripserint, ex parte tamen, Orientalium morem imitabantur, quòd, cum lineam absolvisset, ab eodem loco sinistrorsum stylum ducebant, & postea dextrorsum, tum sinistrorsum, usque dum ad paginae finem pervenissent, γ hicque modus dicebatur $\beta\alpha\varsigma\epsilon\rho\phi\eta\delta\delta\upsilon\nu$, de quo mox dicemus. Hicce primus scribendi modus, ut cæteris antiquior, ita imperfectior, minusque naturæ congruus est. δ Nostra enim natura se prius movet dextrorsum, quomodo etiam acturi aliquid brachium non attrahimus, sed extendimus. Imò Hebræi Syri etc. ipsi licet literas componentes procedant à dextra ad sinistram, in singulis tamen literis pingendis prius effingunt sinistriorem, hinc dexteriores partem.

α . Vid. Brian. Walton apparat. in Bibl. Polyglott. proleg. 2. §. 15. Gerh. Joh. Voss. de art. Grammat. l. 1. c. 34. Laurent. Beyerlinck. Theatr. vit. hum. Tom. 7. tit. Scriptio p. 131. b. de Etruscis idem affirmat Edmund. Dickinson. in Delph. Phœnicitz. cap. 10. p. 100. lit. min.

β . Conf. Alexandr. ab Alexandr. Genial. Dier. l. 2. c. 30. p. 194.

γ . Brian. Walton. loc. supr. cit. G. I. Vossius & Beyerling. loc. alleg. Nec est quòd Hebræorum Rabbini gloriantur, se scribendo à dextro ad sinistram imitari motum primi mobilis, nos verò qui à sinistra dextrorsum progredimur. Planetarum cursum sequi, refutat eosdem Joh. Goropius Becanus Hieroglyph. l. 3. pag. 32-33. 45. 46. cui junge Herm. Hugon. c. 8. p. 78.

II. Modus. A Th. 2. Secundus modus est à sinistra dextrorsum, quem Germani, Græci & Latini, reliqui; Europæi observant, & inter Orientales Armeniani, Georgiani, Ægyptii, Æthiopes & Indi, ζ hicque naturæ maximè conveniens est.

ϵ Brian. Walton. in Appar. Bibl. Polyglott. proleg. 2. §. 15. & Dn. Spitzel. de reliterar. Sinens. Sect. 4. p. 47. ζ uti videre est extabell. in Athanas. Kircher. Chin. illustr. P. 3. c. 7. p. 162.

III. Modus. Th. 3. Tertius vocabatur $\beta\alpha\varsigma\epsilon\rho\phi\eta\delta\delta\upsilon\nu$, η quia scripserunt ad modum boum sulcos ducentium, incipiendo secundam lineam, ubi desinebat prima. Invenio a. 3. hujus modi genera. Primò à dextra sinistrorsum stylum ducebant, θ atque ubi ad sinistram paginae oram pervenissent, inde, quia is locus sese prior offerebat, dextram versus in scribendo recurrerunt, istaque linea absoluta sinistrorsum denuò revertentur; huncce in modum.

$\alpha\lambda$ -

αλλοπ αλαμ 50 νοπορτυλοπ ασμ επεννε 10μ αρδνα
 Πλάχθη έπει τροιης ιερου πτολιεθρον επερσε
 ωνγε νοου ιακ αεσα νεδι νωπαρθνα δ' νωλλοπ
 Πολλα δ' ογ' εν ποντω παθεν αλγεα ον κατα θυμον.

Hoc modo leges Solonis scriptæ erant teste Didymo, quem citat Gerh. J. Voss. de art. Grammat. l. 1. c. 34.

7. Beyerlinck. Theatr. vit. hum. Tom. 7. tit. Scriptio. p. 131. b. legit βωσρρφηδόν, de hoc scribendi modo plura habet Edmund. Dickinson. in Delph. Phœniciz. cap. 10. p. 99. seq. Isidor. Hispal. Orig. l. 6. c. 13. Gerh. J. Voss. de art. Grammat. l. 1. c. 34. Dn. Theoph. Spitzel. de re liter. Sinesf. Sect. 4. p. 48. seqq. Joh. Niehoff. In allgemeiner Beschreibung des Reichs Sina. cap. 2. p. 249. 8. ita putat Edm. Dickinson. in Delph. Phœniciz. & Gerh. Joh. Voss. loc. cit. sed contradicentes habent. Isidor. lib. 6. Orig. c. 13. & Beyerlinck. p. 131. quorum ille expresse dicit: *A sinistra enim ad dextram primum deducebant stylum.*

Th. 4. Deinde scribebatur quoque βωσρρφηδόν ita: ut à fine lineæ vel versus superioris, sequens illi: cò in sinum flexa, inversa scriberetur: ad hunc modum.

Ανδρα μοι έννεπε μυσσα πολυτροπον, ος μαλα πολλα
 ρ ρ δ ε μ ε πο δ ρ ρ ι γ ο μ ε λ ε θ ε ρ ι σ κ ι θ ε ρ ι ε μ ε ε κ ρ χ ρ
 λλων δ' ανθρωπων ιδεν αεσα, και νοον εγνω
 ποτηρ ρ ι κ κ λ ο ρ ε λ γ α κ ε ρ ρ μ ω ι λ ο μ λ ε λ ο ρ ρ

Th. 5. Tertia τῶ βωσρρφηδόν species ita pingitur:

Μηνιν αιιδε θεα πηληιαδεω Αχληηος
 εκηρε ελγα σιοιπαχν ιδρη κ κληεπογγο
 Πολλας δ' εφθιμας ψυχας αιδι περιεψεν
 λ ι ρ ρ ε λ κ ε λ ρ ε ρ ι δ ρ ρ γ ε ρ ρ ρ ρ ε λ ρ ρ κ ω λ δ η

Primus & ultimus modus βωσρρφηδόν dicuntur, non tam quatenus boum arantium motui, qui continuus est: Sed quatenus sulcorum ductibus, qui semper ad jugeri finem disterminari solent, conformes sunt: unde lineæ non raro *αυλακες sulci* vocatae sunt.

Th 6. Ex 3. hisce scribendi formis primam Græcos excoluisse Edmundus Dickinson. in Delphis Phœnicitz. cap. 10. p. 102. his argumentis probat: Primò, cum leges Solonis, quæ Αζωνες & κύρ-
 A 3 βεις

βεις appellantur, β85ε9Φηδόν scriptæ fuerint, Demosthenes eam legem, cuius scriptura incipiebat à sinistris, inferiorem vocabat: quocirca superior ut à dextra sinistorsum vergeret, necesse est. Denudò verisimile est, Græcos accepisse à Cadmo, ut literas ita etiam scribendi modum: cum v. Phœnices æquè ac Hebræi soleant à dextra sinistram versus scribere: Græcos itidem fecisse consentaneum est. Græci igitur Hebræorum more primam lineam sinistorsum ducebant, ubi v. ad finem prioris lineæ devenerant, secundam, quia locus iste paratior erat, à sinistra inchoabant. Postremò, quo minus duo posteriora scribendi genera Græcis usitata fuerint, tam molestia quam convertendæ tabellæ facerent, tum oblitterandi periculum (sive in cera, sive in pergamenis aut papyro lineas exararent) obstabat. Illos igitur priori modo scripsisse iudico. Hactenus Dickinson.

Th. 7. Sed huic Dickinsoni sententiæ obstare videtur id, quod Brian. Walton. i. ex Pausaniæ Eliacorum priori adducit: ubi Pausanias narrat inscriptionem factam Olympiæ Cypselidarum γεδμ-
μασι τοῖς ἀρχαίοις, antiquis literis, Ionicis scilicet formam v. scripti-
onis fuisse β85ε9Φηδόν, quo scilicet ἀπὸ τῆς πέρρατος τῆς ἐπὶ τῆς ἐπιστρέ-
ψαι τῶν ἐπὶ τὸν δευτερον, ἵωσπερ ἐν διάυλῳ δρόμῳ. *A superioris ver-*
sus sine fit versura ad initium sequentis, ad modum, quo in diaulo cur-
ritur. Δίαυλος significat circumactum curriculi huiusmodi, ut
cum ad metam pervenissent, flectentes eò rursum recurrerent, unde
cursum inierant, hic v. circumactus non nisi per arcum fieri potest;
unde probari posse videtur, secundam potius τῆς β85ε9Φηδόν spe-
ciem apud Græcos antiquiores in usu fuisse, quàm linea prior cum
posteriore per arcum quasi jungitur. κ

κ. in apparat. Bibl. proleg. 2. §. 15. κ. vid. ipsum Edm. Dickinson
in Delphis Phœniciz. c. 10. p. 101.

Th. 8. Non v. tantum Græcos sed & Hebræos β85ε9Φηδόν
scripsisse dicit Naclerus λ. Is n. in ea est opinione, Hebræos us-
que ad tempora Esdræ β85ε9Φηδόν scripsisse; Esdræque pri-
mum instituisse, quod à dextra ad sinistram tantum scriberetur.
Sed cum hoc solummodo dicatur, & non probetur, rem in dubio re-
linquimus. Ex hoc scribendi modo, quem β85ε9Φηδόν vocant,
procul dubio phrasis exorta est, *exarare literas*.

λ. Generat. 54. cit. ab Edmund. Dickins. in Delphis Phœniciz. c.
10. p. 103. Laurent. Beyerlinck. p. 131. & Gerhard. I. Vofs. de art.
Gram-

Grammat. l. 1. c. 34. Idem de Romanis ex Isidor. Hispal. Origin. libr. 6. c. 13. probat Edmund. Dickinson loc. cit. lit. minusc.

Th. 9. Quartus modus est, quo à summo paginae incipiendo deorsum scribitur: quomodo Sinenses scribere solent μ , & quidè lineas ponendo non à sinistra ad dextram, sed à dextra ad sinistra: à dextra enim paginae parte primam lineam & versum scribunt, post hunc versus, sinistram secundum, tertium, quartum &c. v. Est autem hic scribendi modus non solis Chinesibus proprius, sed apud Indos quoque obtinet, ut affirmat Gerh. Joh. Voss. § De Insulae Taprobanae in Oceano Australi incolis idem memorat Diodor. Siculus circ. fin. l. 2. pag. 139. 140. $\Gamma\rho\acute{\alpha}\phi\sigma\iota\ \delta\epsilon\ \gamma\acute{\iota}\chi\tau\epsilon\ \sigma\acute{\iota}\kappa\ \epsilon\iota\varsigma\ \tau\acute{\omicron}\ \pi\lambda\acute{\alpha}\gamma\iota\omicron\nu\ \epsilon\kappa\lambda\acute{\epsilon}\iota\omicron\nu\omicron\tau\epsilon\varsigma,\ \acute{\omega}\sigma\ \tau\acute{\omicron}\ \eta\mu\acute{\epsilon}\iota\varsigma\ \acute{\alpha}\lambda\lambda\ \acute{\alpha}\nu\omega\theta\epsilon\nu\ \kappa\acute{\alpha}\tau\omega\ \kappa\acute{\alpha}\tau\alpha\ \gamma\rho\acute{\alpha}\phi\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma\ \epsilon\iota\varsigma\ \acute{\omicron}\rho\theta\acute{\omicron}\nu.$
Versus scribendo non in transversum extendunt, ut nos, sed à vertice ad inferiora lineam rectam deducunt. De Aethiopibus idem asserit Alexand. ab Alex. o Hugo Grotius de Peruanis prodit, & illos à summo Chartae ad imum scripsisse, ut Chineses scribunt, sed Joh. de Laet π eum multis verbis refutat, adducens Joseph. de Aosta & Incam Garcilassum de la Vega, quorum hic Peruanus fuit, alter verò diu in illis terris vixit; horum autoritate probat: In Peruvia nullam chartam, nullamque scribendi industriam esse. R. Abarbanel ρ existimat: illam scripturam Dan. 5, 25. Balthasare epulante muro inscriptam, etiam perpendiculariter & hoc modo exaratum fuisse.

IV. Modus: A summo ad imum.

ממנוס

ננקפי

אאלרן

de quo testari potest Monumentum illud Sinico-Chaldaicum, erectum à Pontificiis Christianae fidei propagatoribus in quodam Sinae regno quod Xemi dicitur, & depictum ab Athanas. Kircher. in Chin. illustrat. Part. 1. c. 2. p. 12. item Brian. Walton. in apparatus. Bibl. Polyglott. proleg. 2. §. 15. p. 9. Joh. Niehoff. In allgemein Beschreibung des Reichs Sina. c. 2. p. 249. Nicol. Trigault. Expedit. Sinens. libr. 1. c. 5. p. 29. Bernh. à Mallinkrot de usu liter. cap. 26. p. 129. Hermann. Hugo. c. 8. p. 80. Salmuth in Pancirol. tit. 12. p. 596. v. cujus iterum testis esse potest Monumentum illud Sinico-Chaldaicum in Athan. Kircher. Chin. illustr. p. 12. Idem ex Petr. Iatric. Thesaur. rerum Indic. probat Joh. Niehoff. loco antè citato. item Brian Walton. loc. cit. Quibus contradicit Nicol. Trigault. Expedit. Sin. l. 1. c. 5. p. 29. quem secu-

secutus est Beyerlinck. in Theatr. vit. hum. Tom. 7. p. 131. 132.
§ libr. 1. de art. Gramm. c. 34. p. 128. ex Joh. Francisc. Poggii
Florent. libr. de variet. fortun. Conf. Hermann Hugon. c. 8. p.
80. Joh. Niehoff. Allgemein. Beschreib. Sina c. 2. p. 249. o Ge-
nial. Dier: 1. 2. c. 30. cum notis Andr. Tiraqvell. pag. 194. & in
notis ad Hug. Grotii Dissert. de Origin. Gent. Americ. pag. 65.
e in Daniel. pag. 36. c. 1.

Th. 10. Hoc scribendi genus Græci vocavêre Tapocon.
¶ quod patet ex Festi verbis citatis à Gerh. I. Voss. libr. 1. de art.
Gramm. c. 34. *Tapocon Græci soliti sunt appellare genus scribendi de-
orsum versus, uti nunc dextrorsum scribimus.* Acceperunt autem
Græci hanc vocem à Phœnicibus Syris, uti conjicit Voss. loc. cit. p.
129. ejusque originem ducit à radice פָּוּרָה *vertit, convertit, pervertit,*
cujus futuri 2. pers. est פּוּרָה *invertes, pervertes:* unde Tapocon.

• Legitur etiam Tapocon, Tanpercon, Taenpocon, Taenpton, Ta-
henporon, Temperon Tempocon, Taemporon, &c. vid. Edmund
Dickinson, Delph. Phœniciz. cap. 10. p. 99. 100. lit. minusc. &
Hermannus Hugo de prima scrib. Origin. c. 8. p. 81.

V. Modus Ab
imo ad sum-
mum

Th. 11. Addimus 5. scribendi modum, qui est ab imo ad sum-
mum, quem quidem Vossius τ negat ab ulla gente usurpari, & re-
futatur Zvingerum, qui eundem Gothis tribuit: Verum Johann. de
Laet. v. ex Acosta l. 6. testimonium affert, Mexicanos ab inferiori
parte ad superiorem characteres suos collocasse. Alios quoque
modos adjicere possemus, uti Laurent. Beyerlink φ 24. effingi pos-
se demonstrat, nisi nobis de illis tantum sermo esset, qui in usu vel fu-
erunt, vel adhuc sunt. Liceat hîc paucis tamen annectere sextum
modum, ubi olim scribebatur in ox Opistographicè, mox Syngra-
phicè: Opistgraphicè est in utroque Chartæ latere; Syngraphicè
verò in antica tantum parte scribere: non enim omnis Charta tam
crassa & firma fuit, ut à tergo quoque scribi potuisset, quapropter
plerumque in anteriori parte scriptum est, posteriori vacua & inani
relieta. x

VI. Modus.

τ. libr. 1. de art. Grammat. c. 34. Herm. Hugo c. 8. p. 81. v. in no-
tis ad Dissert. Hugon. Grot. de Origin. Gent. Americ. pag. 66
φ in Theatr. vit. hum. Tom. 7. tit. scriptio p. 131. x. vid. plura
in Joh. Gorop. Becan. Hieroglyph. libr. 10. lit. Vav. pag. m. 161.
162. Alex. ab Alex. Genial. Dier. lib. 2. c. 30. cum annotat.
Andr. Tiraqvell. pag. 192. Plin. Jun. Epistol. libr. 3. epist. 5. ad
Macrum dicit: Plinium avunculum suum sibi Electorum com-
mentarios 160. Opistographos reliquisse. De opistographis in
sacris

facris quoq; vestigia habemus. Ezech. c. 2, v. 8. Corn. à Lapide
in h. l. & Juvenal. Satyr. 1. v. 6.

Scriptus & in tergo, nec dum finitus Orestes.

CAP. II.

Haecenus de Scriptionis Varietate ratione Situs, quatenus li-
nea scribuntur, vel sinistrorsum, vel dextrorsum, vel deorsum &c.
Sequitur nunc Varietas ratione Formationis. Formabantur lite-
rae 1. per Incisionem seu sculpturam. 2. per picturam.

SECTIO I.

Th. 1. Quoad scriptionem quae Incisione vel Sculptura absol-
vebatur, non exigua ei occurrit Varietas, qui Veterum monumenta
summis tantum, quod a iunctis labris attingit: Summa enim est diversi-
tas si consideres: 1. Instrumentum, quo literas incidebant. Si con-
sideres 2. Materiam, in qua literae sive Characteres incidebantur.

Th. 2. 1. Instrumentum erat vel 1. Naturale, ut manus sive di-
gitus, qui interdum styli vicem sustinebat; Exemplo nobis esse po-
test ipse Salvator noster Joh. 8. 6. qui digitis suis sententiam de adul-
tera ferendam terrae inscripsit. Huc referrem, quod de captivo
quodam narratur, qui cum ei penna & atramentum negaretur, un-
guibus suis in longo carceris pædore excrescentibus in cuspidem
aptatis, atramentoque ex saliva aut urina & carbone temperato, e-
pistolam ad suos perscripsit, nisi ad picturam pertineret, cum nos
de sculptura loquamur. Conf. Zeiler. Epist. 523. p. 751. 2. Artificia-
le: quod fuit Stylus Graecis $\gamma\lambda\upsilon\phi\iota\omicron\nu$ vel $\gamma\lambda\upsilon\phi\epsilon\iota\omicron\nu$, dictus Ausonio
Epigr. 56. Cælum

Talem fecerunt ferrea cæla Deam.

Vocabatur etiam Cætes, uti videre est Job. 19. 24. cæte sculpantur
in silice; (nonnulli pro cæte legunt certè.) Et primò quidem ute-
bantur stylo ferreo, cujus testimonium habemus Job. 19. 24. ut exa-
rentur in libro כרוך כעס stylo ferreo. α Et hoc maximè erat ne-
cessarium, quia literas. saxi, lateribus, argento, æri, plumbo &c:
in sculpere, quod stylis ligneis vel osseis vix fieri potuisset: Mansit
verò eorum usus etiam postea, ubi non amplius in saxi sed ta-
bellis ceratis literas scripsere. Habebat autem stylus, quo in cera
utebantur cuspidem quadrilateram, (latiorem tamen quam densi-

B

orem

I. Instrumen-
tum 1. Natu-
rale

2. Artificiale
Stylus

ferreus

orem) ad literas efformandas : In summo erat planus ad aliquid delendum, hinc phrasis *Stylum vertere*, β quæ idem significat, ac aliquid delere. Hisce stylis multos per annos utebantur : Postquam verò gladiatorum & pugionum gestatio vetabatur, stylis ad vulnerandos alios abuti cœperunt ; imò hanc ob causam nonnulli stylos acquisiverunt, ut iisdem alios vulnerarent : Ita Plutarchus in Gracchis testatur de Antyllo, quod fuerit γραφείοις μεγάλοις κενύμεν-
 ν & ἐπ' αὐτὸ πεποιήσθαι λεγομένοις, magnis confossus graphiis, quos eundem in finem comparasse sibi dicebantur. Ex quo factum, ut styli ferrei usus planè interdiceretur, & è contra institueretur osseo scribere : γ sed postea rediit ferrei usus, & cum usu pristinum periculum. Sic Cassianum scelerati discipuli graphiis suis confodere. δ Cæsar Cassii brachium arreptum graphio trajecit : ε Caligula cum discerpi Senatorem concupisset, subornavit, qui ingredientem curiam repente hostem publicum appellantes, invaderent, graphiisque confossum lacerandum cæteris traderent. ζ Populus Rom. Erixonem equitem Rom. quia filium flagellis occiderat, in foro graphiis confodit. η In usu etiam erant styli ex ære præparati, θ aurei item, quamvis rarò : ι scribitur saxeis quoque stylis in lamellis saxeis, (Schiferstein) cuspide adamantina in vitrum.

Osseus.

Æreus.

Aureus.

Saxeus.

α Conf. Isidorum Hispal. Lib. Orig. 6. c. 8. Pignor. de servis p. 117. Heinr. Salmuth. in Panciroll. L. 2. Rer. Memor. Tit. 13. p. m. 612. ed. in 8vo. Laur. Beyerlinck in Theat. V. H. Tom. VII. Tit. Scriptio p. 132. Gérard. Joh. Vossium de Arte Grammatica L. 1. c. 35. β. Consule hac de re Laur. Pignorium Comment. de servis p. 117. ubi stylorum seu graphiorum figuram ex veterum monumentis exhibet, quam etiam invenies in *Teutschen Secretario in der Vorrede des sechsten Theils* p. 552. Adde Heinr. Salmuth. l. c. p. 613. Buchneri Fabrum voce Graphium, Fridr. Hildebrandi Antiquit. Rom. Comp. voce Stylus Beyerlinck l. c. p. 132. B. γ. Diogenes Laërt. l. 7. in Vita Cleanthis refert, quod Cleanthes fuerit solitus ea quæ à Zenone audierat testulis stylo osseo inscribere, cum pecuniis careret quibus chartas emere posset. δ Ex Prudentio tradit Salmuth. p. 614. ε Sveton. in Cæsare c. 82. Vide Joh. Schildii notas in h. l. ζ Sveton. in Caligula c. 28. & Schild. in h. l. η Seneca de Clementia l. 1. c. 14. θ Teste Pignorio de serv. p. 117. 119. Beyerlinck. p. 132. ι Pignor. l. c. ex Marcello Medico.

II. Materia, in quâ scribatur,

Th. 3. II. Materia in quâ scribebatur fuit multiplex & ferè in-

innumera. Literas incidebant (1) *Marmor*: testimonii loco esse Est i. marmor.
potest illud Horatii L. 4. Od. 8.

— incisa notis marmora pnblicis.

(2) *Saxis & lateribus*, quod patet ex duabus Sethi columnis, ex lapideis Mosis tabulis nec non ex Lucani L. 3.

Nondum flumineas Memphis contexere Biblos

Noverat, & saxis tantum volucresque feræque

Sculptaque servabant magicas animalia lingvas. κ.

(3) *Arborum foliis* (unde hodie adhuc membranarum & chartarum pagellas folia appellamus, quamvis Isidor. L. 6. Orig. c. 13. hanc appellationis rationem habeat; quia ex follibus fiebant, i. e. ex pellibus quæ de occisis pecudibus detrahi solent.) de quibus testatur Virgilius Æn. L. 3.

— Foliisque notas, & carmina mandat.

Quæcunque in foliis descripsit nomina Virgo.

Hunc scribendi modum Græcis quoque non infrequentem fuisse, argumento est ea condemnatio ἐκφυλλοφόρησις dicta, qua nomina eorum qui Senatu movebantur, foliis inscripta sunt. λ. Idem de Indis affirmat Henricus Salmuth, μ qui etiam modum, quo ex foliis libros conficiebant, ostendit. De Sinensibus Martinus Martinus

in his verbis: *Ante hæc tempora arborum cortices adhibebant ac folia in quæ literas stylo ferreo sculpebant*: & L. 1. p. 27. prodit Sinenſium Historiam uti & librum Xuking dictum stylo ferreo foliis incisum fuisse. Joh. Blæu & de Metallicis in Queicheu hæc verba

habet, *Die Bergleut in Queicheu brauchen keine Dinten / sondern graben mit einem Griffel auff weiche Blätter was sie unvergessen wollen seyn.* Et alibi *In der Stadt Jungchang schreiben die Reichen auff Goldblätter / andere brauchen Papier / etliche brauchen die Blätter. Ureca.* Vossius de arte Gramm. l. 1. c. 36. p. 133. asserit: olim usu venisse, ut etiam literæ pingerentur in arborum foliis: Anton. de Guevara in gülden. Sendschreib. c. 15. p. 348. idem penicillis factum meminit. adde Sphing. Heidf. c. 27. p. 1027. Plinius π commemorat, apud Ægyptios in Palmarum foliis primò

scriptitatum fuisse, cui sententiæ Gvidon Panciroll. ρ subscribit, sed refutatur à Salmutho σ qui autoritate Gvilandini ductus pro palmarum legit malvarum; sed Isidorus aperte affirmat tam in palmarum quam malvarum foliis scribi solitum, quam lectionem asserit

Palmarum,

rit

B 2

2. Saxa, lateres

3. Arborum folia.

rit quoque Scaliger. ω Pro malvarum foliis adducimus versiculos
C. Helvii Cinnæ apud Isidorum:

Hæc tibi Aratæis multum invigilata lucernis
Carmina quæis ignes novimus ætherios,
Lævis in aridulo malvæ descripta libello,
Profiacâ vexi munera navicula.

Lauri
Olearum.

De Lauri foliis testis est Antonius de Gvevara ϕ & Heidfeldi-
us χ in Sphinge. Oleæ folia scriptioni quoque inservisse clarum
est ex Syracusanorum $\pi\epsilon\tau\alpha\lambda\iota\sigma\mu\omega$, ubi nomen ejus *olea folio in-*
scribebant qui ob potentiam erat suspectus & propterea $\pi\epsilon\tau\alpha\lambda\iota-$
 $\sigma\mu\delta\varsigma$ vocabatur, quia nomina inscribebantur $\pi\epsilon\tau\acute{\alpha}\lambda\omega\ \epsilon\lambda\acute{\alpha}\iota\alpha\varsigma$ folio
oleæ ψ . Imò florum quoque foliis inscribere veteres consuevisse indi-
cio est illud Ovidii L. 5. Façtorum:

Florum.

st

Prima Therapnæo feci de sanguine florem,
Et manet in folio scripta quærela suo.

Pomum.

Conf. L. Beyerlinck. ω Liceat hic annotare singularem illum
scribendi modum Acontii, qui ad nobilem quandam puellam Cy-
dippen nomine, (cujus amorem ambiebat) duos versus pomo in-
scripsit, uti videre est in Ovidii Epistolis Heroid. Epistola 19.

Accipe Cydippe despecti nomen Aconti,
Illius, in Pomo qui tibi verba dedit.

Et paulo post;

Verba licet repetas quæ demptus ab arbore (*Pomum*) fœtus
Pertulit ad castas me jaciente manus.

* Conf. Salmuth. in Panciroll. l. 2. p. 616. 617. Alex. ab Alexand.
libr. 2. c. 30. p. m. 193. ex Plin. l. 7. c. 56. refert, Babylonios
coctilibus laterculis mores, leges atque instituta sua inscripsisse.
Invenimus etiam testimonia, quod atramento saxi inscripserint
quam scripturam ipsum tempus consumere non potuit. Martin
Zeiler. Epist. 515. p. 727. Handbuch P. 2. p. 384. λ ut hoc
argumento utuntur Beyerlinck ex Junii l. 2. Animadvers. c. 5.
& Gerard. Voff, de Arte Grammat l. 1. c. 36. ex Polluc. l. 8. c. 5.
& aliis μ in Panciroll. l. 2. R. M. Tit. 13. p. 608. ex Hieronymo
Oforio, In Sinicæ Historiæ l. 8. p. m. 291. ξ in Atlante Sinens.
p. 155. Col. (2. o p. 171. π L. 13. c. 11. ϵ L. 11. Rer.
Memorab. Tit. 13. p. 603. Buchn. Fab. in Charta. Thomas Gar-
zon in Piazza universali discursu 28. p. m. 277. Joseph. Scaliger
Exercitat. 158. n. 6. σ in not. p. 607. τ L. 6. Orig. c. 11. p.
m. 132. Conf. Erasmi Adagia p. 246. ed. nov. qui ex M. Varrone

memo-

memorat, Cumanam Sibyllam oracula in palmarum foliis scripsisse y Libell. contra Gvilandinum. φ in güldenem Sendschreiben Part. 2da. c. 15. ex Strabone x c. 27. p. 1027. ψ Vide Diodor. Siculum. L. XI. ed. vet. p. 286. nov. 265. Gerard. Voss. de arte. Gramm. L. I. c. 36. p. 134. α l. c. p. 133. Col. secunda.

Th. 4. (4) *Plumbo*: hūc quoque quadrat illud Jobi 19. quis mihi det ut sermones mei exarentur in libro & stylo ferreo in plumbi lamina. α (5) *Æri*, uti videre est ex I. Maccab. 8. 22. c. 14. 18. 26. ubi dicitur Romanos & Spartanos Judæis rescripsisse tabulis æreis, quas Hierosolymam miserunt, de stabilienda cum iis amicitia & societate. β (6) *Argento*; ubi Trithemius γ de Gallis prodit, quod argentea habuerint monumenta publica. (7) Inscribebatur *Tabulis ligneis seu schedis* δ quæ ante chartas & membranas inventæ sunt, ε & quoque ante tabulas ceratas: Primò enim nudis & nondum ceratis inscribebant, quo autem ad scribendum essent aptiores, dolabantur & expoliebantur: Cujusmodi schedulis Hebraicè inscriptum Evangelium Matthæi inventum est: ζ Postmodum schedis superinduxerunt ceram, & quidem coloratam, mōx viridi, mōx croceo, mōx purpureo colore, η & stylo literas in eadem efformarunt. Factum quoque est, ut (imprimis si arcana scribere animus erat) ceram eraderent, & secretum nudæ tabulæ inscriberent, iterumque ceram obducerent, eamque vel vacuum transmitterent, vel (quod consultius videtur,) res non arcanas in ea exararent; quæ de re infra, ubi de occultæ scriptiois generibus dicendum erit, fusiùs agemus. θ Materia, cui cera inducebatur erant, ut dictum, schedæ lignæ è buxo, ι quæ frequentissimæ, erant: ex abiete, tilia: κ fago λ acere μ citro ν aliisque arboribus desumptæ. De citro Martial. l. 14. Epigr. 3. cui titulus: Pugillares citrei.

Secta nisi in tenues essemus ligna tabellas

Essemus Libyci nobile dentis onus.

Ebur quoque & membrana cerâ obducebantur, ξ immò Laur. Pignorius ο ex Marcello notat Crystallina & Onychina pugillaria, rarò licet, inventa fuisse. Quoad formam tabellæ ceratæ erant quadratæ vel trigonæ; à numero paginarum vocabantur, triplices, quintuplices, quæ quoniam è buxo, fago &c. erant viliores, duplices rariores, quia pretiosiores, citreæ nempe & eburneæ. π

B 3

Præ-

4. Plumbum

5. Æs.

6. Argentum.

7. Tabulæ. lignæ.

Ceratæ,

Præterea hæ tabellæ, quæ portitoribus suis Tabellariorum nomen dedere, & vocabantur *codices* seu *codicilli*, quia ex arborum caudice seu codice. *Pugillares* seu *pugillaria*, quia pungendo scribebantur: (Licet nostri pugillares gypso illiti non pungendo, sed pingendo scribantur, de quibus Martial. l. 14. Epig. 7.) Vel quia manu pugnove teneantur, unde quoque *ἔγχεσπίδια* *manuales* dictæ sunt. *Ceræ*; quia cera obducerentur, τ hinc illæ loquendi formulæ: In summa, prima: vel ima, ultima, extrema cera, i. e. in ultima vel prima tabulæ & libelli parte v in legitima, in infami & nefaria cera: Φ item phrasis: Cera & ære nobilis, quæ notat virum, cujus nomen & scriptis & statuis celebratum est. χ

* Alex. ab Alex. l. 2. c. 3. p. 192. Salmuth. ad Pancir. p. 611. Polydor. Vergil. de rerum inventar. l. 2. c. 8. p. 13. qui ex Plin. l. 13. c. 11. distinguunt inter volumina publica & privata, illa plumbeis voluminibus, hæc linteis & ceris (alii legunt schedis) confecta fuisse G. I. Vofs. l. 1. art. Gramm. c. 35. in Plinio reprehendit, quod dicat volumina plumbea, pro laminis plumbeis, cum tamen non volvantur unde volumini nomen est: Et Sveton. qui in Nerone c. 20. appellat Chartam plumbeam, defendit contra Guilandin. qui hoc in Sveton. damnat, existimans non Chartam sed papyrum plumbeam dicendum esse, cui Guiland. sententiæ minus rectè adstipulatur disputat, de Papyro sub. Exc. Dn. Kirchn. habita p. 6. Garzon. Piazza Univers. disc. 28. p. 277. β testis quoque est Cicero in Orat. 7. §. 112. *fuit aenea tabula fixa Thermiss in curia, in qua publicè erat de hujus (Sthenii) beneficiis scriptum & incisum.* Item Orat. 43. Philip. 1. §. 16. B. *quæ ille in as incidit & §. 26. in as incidijubebitis.* Epist. l. 13. C. n. Memmium ep. 36. conf. Gothofred. not. marg. ad h. l. Sveton. in Cæs. c. 28. *ac lege mox in as incisa.* vid. plur. in Salmuth. not. ad Pancir. p. 618. sq. ubi ridicula leges de Talo illo cretensi leges tabulis æreis insculptas circumferente. γ libr. 1. breviar. annal. Francic. citante G. I. Vofs. A. Gr. l. 1. c. 35. p. 132. δ Schedæ erant pagellæ lignæ nudæ, cera non obductæ, quarum scriptura non est deletilis: Cera autem vel tabella cerata non est tabella nuda, sed cera inducta, cujus scriptura superiori styli parte facile corrigi & deleri potuit. ε quod Isidor. Orig. l. 6. c. 7. fin. his verbis probat: *Ante usum Chartæ & membranarum, in dolatis ex ligno codicillis epistolarum colloquia scribebantur.* ζ uti ex Baron. Martyrolog. Rom. refert Beyerlinck. p. 133. η quod Pignor. de Servis ex Ovid. libr. 1. amor. eleg. 12. probat. conf. Alex. ab Alexandr. l. 2. c. 30. p. 193. Tabellarum ceratarum meminit quoque

que Cicer. Orat. 4. in Q. Cæcil. §. 24. Plautus curculion. Act. 3. [vers. 40. Conf.] Taubmann. not. ad h. l. Isidorus. l. 1. c. 8. & vid. interim Gaspar. Schott. Schol. Steganogr. Class. 7. Erotem. 10. p. 255. & Salmuth. in Panciroll. l. 2. p. 614. 615. * Taubm. not. ad Plaut. Bacchid. Act. 4. sc. 4. vers. 111. p. 488. Symmach. l. 4. Epist. 34. p. 164. & consule Joh. Gorop. Becā. Hieroglyph. l. 2. p. 30. Taubm. loc. cit. & Pignor. de servis p. 116. & Pignor. Taubm. loc. cit. & Herm. Hugo. c. 10. p. 94. Beyerlinck. Theatr. vit. hum. tit. Scrip. tiop. 134. de servis p. 119. Taubm. loc. cit. & Martial. Epigr. l. 14. ep. 6. & 4. *Quintuplici cera, cum datur altus honor.* conf. Thom. Farnab. not. ad h. l. & Rader. Comment. in Martial. cit. à Beyer. p. 134. Alex. ab Alex. Gen. Dier. l. 2. c. 30. & Isidor. Orig. l. 6. c. 7. Pignor. p. 119. & Th. Farnab. in not. ad Martial. l. 14. epigr. 4. Buchner: Faber. in Pugnus. & de his denominationibus vid. Salmuth. in Pancir. l. 2. p. 613. Gerh. I. Vofs. de art. Gramm. l. 1. c. 38. & centum harum formularum exempla adducere possemus, nisi breves esse vellemus, evolve Alexandr. ab Alexandr. Genial. D. l. 1. c. 1. & Andr. Tiraqvel. annot. in h. l. Taubmann. not. in Plaut. Curculion. act. 3. vers. 40. ubi lectorem ad Jos. Merceri Opin. l. 1. c. 12. remittit. Cicero Orat. 6. in Verrem l. 1. §. 92. G. Sveton. in Cæsar. c. 8. *reliquos in ima cera.* conf. Joh. Schild. not. in h. l. Idem Sveton. in Neron. c. 17. *Cautum est, ut in testamentis prima tua cera testatorum modo nomine inscripto, & acua signaturis ostenderentur.* vid. Schild. not. in h. l. Martial. l. 4. Epigr. 70. & de qua vid. Ciceron. Orat. 4. in Q. Cæcil. §. 24. & Erasmi. Adag. edit. nov. p. 535.

CAP. II. SECT. II.

Thesis I.

Cum hucusq; occupati fuerimus in describendo eo scriptionis modo, qui olim per incisionem factus est: pergimus ad eum, qui pingendo fiebat: In quo scribendi genere non duo tantum nobis consideranda veniunt; uti in præced. 1. sc: Instrumentum. 2. Materia in qua; sed accedit 3. Materia Quâ scriptum erat, & ex parte adhuc scribitur.

Th. 2. Instrumentum erant 1. *arundines sive calami*, non vero quivis, sed illi præprimis qui juxta Memphim, Nilum vel Gnidum crescebant, & hinc vocantur *Nilotici calami* ab Apulejo. & Martial. l. 14. Epigr. 38.

Dat chartis habiles calamos Memphitica tellus. nec non ii, qui in Asia circa Anaiticum lacum inveniuntur:

γ ab

I. Instrumen-
tum.
1. Calami.

2. Avium
pennæ.
3. Penicilli.

γ ab hisce calamis hodiè adhuc pennæ scriptoriæ calami vocantur. Calamis succedere 2. *avium penna*, quibus & nos utimur. δ Chineses nec calamo nec penna, sed 3. *penicillo* ε scribunt, pulchrè affabrèq; concinnato ex pilis ζleporinis η vel lupinis, quos Insulæ Koreæ incolæ conficere & Sinensibus vendere solent. θ.

α Hermann. Hugo de prima Scribendi Orig. c. 9. p. 87. Gerh. Joh. Voss. de art. Grammat. l. 1. c. 36. p. 133. β init. libr. 1. de Asin. cit. Beyerlink. Theatr. vit. hum. 7. Tit. 7. Scriptio p. 132. γ Juxta illud Plin. l. 16. c. 36. Chartis serviunt calami, Ægyptii maximè: probatiores tamen Gnidii, & qui in Asia circa Anaiticum lacum nascebantur. δ Isidor. Hisp. Orig. l. 6. c. 13. somniat, duos penarum apices, N. & V. Testamentum per mysterium signare. varia de pennis, Teutsche Secretar. præfat. p. 8. seq. ε Athanas. Kircher. in Chin. Illustr. Part. 5. c. 3. fin. ζ Martin. Martin. Hist. Sin. l. 8. p. 291. η Nicol. Trigault. Expedit. Sin. l. 1. c. 4. p. 23. & c. 5. p. 36. fin. & Joh. Niehoff. Allgem. Beschreib. des Reichs Sina, c. 3. p. 264. & c. 18. p. 403. θ Niehoff. l. c. p. 403.

- II. Materia
in Qva.
1. Arborum
libri.

Th. 3. Materiam in Qvâ literæ pingebantur, suppeditarunt *tenuiores arborum philyra*, seu libri, ε quos corticem inter & lignum reperimus, Germanis der *Past*. Cortex enim est exterior arborum tunica, liber verò interior: hinc obtentum est consuetudine, ut cuicumq; materiæ inscriptum esset, libri tamen nomen retineretur: Sic Ulpianus α librorum appellatione contineri ait volumina, sive in charta, sive in membrana sint, sive in quavis alia materia. Sed & si in philyra, aut in tilia, aut in quo alio corio, idem erit dicendum. Ex quibus Ulpiani verbis 1. colligimus, Philyram & tiliam, si rem accuratè tractare volumus, non esse pro iisdem habendas, quamvis arbor Latinis Tilia dicta, à Græcis *Φιλυρα* appelletur. Philyra enim tenuissimas, tilia verò aliquantò crassiores arboris membranas denotat, quod eleganter docet Plinius λ ita de tilia differens: *Mirum est inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana: è quibus vincula tilia vocantur: tenuissima earum philyra.* μ 2. Et hoc notandum, Ulpianum per libros in corio, non intelligere ex membrana sive animalium pellibus factos, sed qui è tunica arborum à tilia differarum fiebant. Corium enim non tantum animalium pelles, sed quodvis integumentum, tam plantarum & rerum inanimatarum, quam animalium significat, uti ex Plinio ν facile probatum dare possu-

possimus, qui ficuum cuticulam, corium appellat. Arbores, quarum libris inscriptabant, fuere: Platanus, fraxinus, acer, populus alba, fagus, ulmus, & tilia o &c. Hermannus Hugo ꝓ asserit in vivarum quoque arborum corticibus raro quamvis scriptum fuisse.

Plin l. 13. c. 11. Panciroll. l. 2. rer. mem. tit. 13. p. 603. Salmuth. in notis p. 609. Hermann. Hugo. c. 10. p. 91. G. J. Voss. de art. Grammat. l. 1. c. 36. Garzon. Piazza Univers. disc. 28. p. 277. Laurent. Pignor. de servis. p. 121. Symmach. l. 4. Epist. 34. * L. Libror. 52. in princip. ff. de legatis tertio cit. Salmuth. in Panciroll. & Vossio l. c. 9. ult. λ l. 16. c. 14. μ Salmuth. in Panciroll. p. 609. ν l. 15. c. 18. Confer. l. 13. c. 12. ξ Alexand. ab Alex. Genial. Dier. l. 2. c. 30. cum annotat. Andr. Tiraqvell. p. m. 192. Garzon. in Piazza Univers. disc. 28. p. 277. ο de qua testatur Martian. Capella de nupt. Philol. l. 2. p. m. 35. Herodian. l. 1. c. 17. fin. Conf. Voss. loc. cit. ubi plura invenies testimonia. ꝓ c. 10. p. 92. & c. 32. p. 205.

Th. 4. Non autem arborum tantum, sed *fruticum* quoque *libri* & *philyræ* scriptioni inserviebant, ut exemplo est Papyrus five papyrum, ε quæ junci genus est, & autore Plinio σ *in palustribus Ægypti, aut quiescentibus Nili aquis, ubi evagata stagnant, duo cubita non excedente altitudine gurgitum*; nec non in Syria, Bablylonia, India τ nascitur: *brachiali radice obliquæ crassitudine, triangulis lateribus 10. non amplius cubitorum longitudine in gracilitatem fastigiata* (quanquam Gerh. Joh. Voss. loc. jam cit. dicat: *Papyrus erat planta Ægyptia 2. cubita non excedens*; cum tamen omnes, quos ego quidem vidi authores, eam 10. cubitorum longam describant) *thyrsi modo cacumen includens*. Tales inter papyros puerulus Moses fiscellæ inclusus à Pharaonis Ægyptiorum Regis filia inveniebatur, Exod. 2. 5. υ Papyrorum radicibus incolæ pro ligno utuntur, non ignis tantum gratia, sed ad alia quoque utensilia Vasorum, immò naves quoque ex iisdem conficere solebant, cuius rei testimonium est illud Homer. Odyss. φ vers. 391.

Κεῖτ' δ' ὑπ' αἰθέσῃ ὄπλον νεὸς ἀμφιελίσης
Βύβλινον.

Jacebat autem sub porticu lignum navis circumagitabilis Byblinum. Cui adde Luc. l. 4.

C

Sic

2. Papyrus
cujus solum
natale.

— Sic cum tenet omnia Nilus

Conferitur bibula Memphitis cymbo papyra.

Modus ex papyro conficiendi chartam.

Ex ipso quoque papyri scapo navigia contexunt Φ & coriis integunt; χ è libris crassioribus, & cortici exteriori propioribus vela, tegetes, nec non & vestem, stragulam, ac funes faciunt. Ψ Ex subtilioribus verò philyris acu artificiosè diductis chartam ad scribendum præparant, quæ à materia ex qua etiam papyrus vocatur. Inde Chartis nostris, licet ex contritis linteis factæ sint, quia tamen eundem scribendi usum præbent, papyri nomen mansit: *Modus autem quo chartam ex senuibus quidem, sed latissimis philyris conficiebant, hic est.* Caulis papyri, amputatis utrinque extremitatibus, utpote ad chartas conficiendas minus idoneis, dividebatur, secundum longitudinem duas in partes æquales, a quibus postea singulares philyræ acu ω vel (si Salmuthio α plus quam Plinio credere fas est,) ferro aliquo acutissimo subtilissimoque 3. digitos lato separabantur, quæ, quo longius ab extremo Scapi cortice distabant, eò erant præstantiores, & quo cortici propiores, eò deteriores: multas enim sicut cæpa, papyrus habuit tunicas: Unde varia erant chartarum genera, de quibus mox. Philyris à papyri caule ita distractis, extenditur una philyra, ea longitudine quam papyri scapus dedit, super tabula sive assere madido turbidâ Nili aqua, quæ glutini vim præstat: atque hæc prima philyra stamen Chartæ est. Huic deinde alterius papyraceæ taniæ segmenta imponuntur transversa ad angulos rectos, & madida glutino suo prelo imponuntur, ut humor exprimatur, prælo exemptæ soli exponuntur, quò magis siccentur. Siccata in scapum digeruntur (quem nos hodiè volumen papyraceum vel librum Chartæ ein Buch Papier appellamus,) qui verò ultra 20. philyras sive folia, Bogen Papier / non habebat. β Sed turbida Nili aqua, non perpetuò glutini vices sustinuit, pro ea enim postea vero glutino usi sunt, quod è pollinis flore, vel pane fermentato, temperata fervente aqua minimo aceti aspersu fieri solebat, de quo prolixius legi potest Plinius. γ Ii, qui conglutinandæ papyro operam impendebant, *Glutinatores* appellati sunt, quorum mentionem facit Laurent. Pignorius δ & Cicero ad Atticum apud eundem dicit: *Etiam velim mihi mittas de tuis librariolis*

lis

lis duos aliquos, quibus Tyrannio utatur Glutinatoribus ad cetera
administris.

e Nolumus hic disputare an melius hæc Papyrus an hoc papyrum
dicatur, communiter legitur hæc papyrus. in Plin. l. 13. c. 11. qua-
ter invenimus hoc papyrum. Conf. G. I. Vofs. de vocum Ana-
log. l. 1. c. 32. p. 512. & c. 36. p. 560. Buchn. Fabr. in Papyrus.
Theophrastus legit hic papyrus Hist. plant. l. 9. c. 4. cit. Vofs.
loc. alleg. p. 512. & l. 13. c. 11. conf. Joh. Goropii Becan. Hie-
roglyph. l. 10. lit. Vav. p. 162. Cornel. à lapid. in Exod. 2.5. Sal-
muth. in Panciroll. l. 2. tit. 13. p. 622. Vofs. de art. Grammat. l.
1. c. 37. Erasmi Schmid. annotat. in N. T. Matth. 1. v. 1. Βίβλα
Thom. Garzon Piazza univers. disc. 28. p. 278. & Vossig loc. cit. Plin.
l. 13. c. 11. Garzon. loc. cit. Buchner. Faber. in Papyrus & quod
quidem ex textu Hebraico probari non potest ut in quo τὸ
ἤϊο extat, quod non speciem sed genus juncum sc: vel jun-
cetum connotat: attamen nobis argumento est vulgata versio,
& Cornel. à lapid. Comment. in Exod. 2.5. & Plin. l. 13. c. 11.
& ut de Roman. navibus commemorat. Rosin. Antiq. Rom. l. 10.
c. 20. de Britann. Solinus Polyhist. c. 25. p. m. 352. dicens Na-
vigant vimineis alveis (navibus) quos circumdant ambitione ter-
gorum bubulorum, conf. Plin. l. 4. c. 26. & l. 7. c. 56. qui de his
navibus plura legere desiderat, consulere potest Demster. Para-
lip. in Rosin. Antiq. Rom. libr. 7. c. 32. & recenset Plinius l. 13.
c. 11. & secundum Plin. loc. sæpius alleg. fin. Vofs. de art.
Grammat. l. 1. c. 37. refutans Gvilandinum aliter sentientem. & in
notis ad Panciroll. l. 2. tit. 13. p. 623. ubi expressè dicit: Opus fuit
ferro acutissimo, subtilissimoque 3. digitos lato, quo ramenta
sive philyræ à scapo divellebantur, acu eam ad rem nihil emolu-
menti præstante, sed inutili prorsus abjiciendaque. cui subscribere
videtur Th. Garzon in suo Piazza univers. disc. 28. p. 278.
& Fufius hæc tractant: Plin. l. 13. c. 12. Salmuth. in Panciroll. p.
622. seqq. Joh. Gorop. Becan. Hieroglyph. l. 10. lit. Vav. p. m.
162. Vossius l. 1. c. 37. & libr. 13. c. 12. fin. p. 56. Garzon. loc.
cit. & Comment. de Servis p. 121.

Th. 5. Quod Charta & appellationem attinet, variæ variorum Chartarum
de ejusdem origine sententiæ reperiuntur. G. J. Vossius & Jos. Scali- antiq. No-
ger & putant Chartam esse vocem Græcam derivatam à χαίρειν men.
salutare, quod veteris literis inscribere soliti sunt, eiqve hoc no-
men tum datum esse, cum Epistolis salutatricibus inserviret. hinc
Martial. l. 9. Epigr. 101. Epistolam ita describit:

Charta salutatrix si modo vera refert.

C 2

Non-

Origo,

Nonnulli eam derivant à *χαράσσω* sculpo, aut Hebræo כרס *η*. Alii existimant Chartam nomen suum à Chartâ Tyri urbe habere, prope quam papyrus juncus ille primùm fuit inventus, hujus sententiæ Patronus est Guidon Pancirollus *θ*. Polydorus Vergilius, *ι* & Thom. Garzon. *κ* Sunt quoque qui arbitrantur, hoc nomen à Carthagine deduci. *λ* Isidorus Hispalens. *μ* Chartam dictam esse putat, quod carptim papyri tegmen decerptum glutinetur: *De Inventionis tempore* multa itidem inter authores lis est; M. Varro *ν* in ea est sententia, Chartam post Alexandri M. victoriam condita in Ægypto Alexandria inventam esse, sed Plinius libr. 13. c. 13. contra Varronem Cassii Heminæ vetustissimi annalium scriptoris auctoritatem adducit, qui tradit Cn. Terentium scribam agrum suum in Janiculo repastinantem, offendisse arcam, in qua Rex Numa positus fuerat, & in eadem libros ejus repertos, qui è Charta erant. Regnavit autem Numa Pompilius si Dionysio Petavio *ξ* credimus 358. ante Alexandrum natum. Erasmi Schmidt *ο* mediam fovet sententiam, dicens: hoc artificium (chartas è papyro conficiendi) Numæ quidem ætate cœpisse, Alexandri verò M. *potissimum* victoria excultum esse. Nos hanc controversiam nostram non facimus. vid. plura apud Plinium *π* Polydor. Vergil. *ρ* Thom. Garzon. *σ* Frasmum Schmidium. *τ*. Paucis etiam videamus *varia Chartarum genera*, quæ apud veteres in usu fuere, & nomina sua sortita sunt 1. *Ab Autoribus*. qualis est charta Augusta, ita dicta ab Augusto Cæsare, Herren Papier. Livia vel Liviana *υ* ab Augusti conjugis Livia, Jungfer Papier. Claudia à Claudio Cæs. Cansley Papier/ Cornelianiana, Fanniana, &c. 2. *A loco*, in quo Chartæ factæ sunt, ut Saitica, Tæniotica, Memphitica, Amphitheatrica &c: 3. *A forma*, ut *μακρόκολλα* &c: ad quod Chartarum genus referri possunt longissimæ Sinensium Chartæ, de quibus Hermannus Hugo *φ* *αὐτόπτης* testatur, quod subinde 4. ulnarum longitudinem habeant: & Russorum chartæ 20. 30. immò 60. cubitorum mensuram excedentes, quibus acta publica inscribere consueverunt. *χ* *A materia*, Charta plumbea &c. 5. *Ab Officio*, Charta salutatrix Martiali uti supra: Emporetica, quæ inutilis scribendo, involucris chartarum & mercium usum præbet. Hieratica, quæ res sacræ scribebantur, quibus

Varietas,

Chartarum
No. p. 130
nem

bus adjungi potest Charta dentata apud Ciceronem & ab officio reprehendendi dicta. ω.

• Veteres dixere quoque in Masculino Chartus. teste G. J. Voss, de vocum analog. l. 1. c. 17. p. 455. § de arte Grammat. l. 1. c. 37. p. 136. Scaliger sententiam citat Laurent. Beyerl. T. 2. Tit. Charta • Buchner. Faber. in Charta 0 libr. 2. rer. mem. tit. 13. p. 604. • de rerum invent. l. 2. c. 8. x Piazza univers. disc. 28. p. 278. λ ut testis est Garzon. loc. cit. μ Orig. l. 6. c. 9. ν allegante Plinio l. 13. c. 11. & aliis. ξ in Rationar. Tempor. part. 1. l. 2. c. 7. collato, cum l. 3. c. 14. ο in annotat. ad N. Test. Matth. 1. v. 1. voc. Βίβλ. π libr. 13. c. 13. ρ de rer. invent. l. 2. c. 8. σ Piazz. univ. disc. 28. p. 278. τ loc. ante cit. υ Isidor. l. 6. Orig. c. 9. & Garzon. loc. cit. p. 279. malè legunt Libiana à provincia Libya dicta, judice Voss, de art. Gramm. l. 1. c. 37. p. 138. φ de prima scrib. orig. c. 11. p. 100. χ Olearius in der Persianischen Reisbeschreibung p. 169. ψ libr. 2. Epist. 15. ad Q. Fratrem. ω Ceteras chartarum species, quoad Tenuitatem, densitatē, candorem, levitatem &c. sicco nunc transilimus pede, fufissimè chartarum genera tractata invenies in Plin. l. 13. c. 12. Polydor. Vergil. de rer. invent. l. 2. c. 8. p. 135. Isidor. Orig. l. 6. c. 9. p. 131. Hermann. Hugon. c. 11. p. 100. Voss. de art. Gramm. l. 1. c. 37. Garzon. Piazza univers. disc. 28. p. 279. Erasmi. Schmid in annot. ad N. T. Matth. 1. v. 1. Buchner. Fabro. in Charta.

Th. 6. Post papyraceam Veterum chartā, *nostra*, illā longè præstantior & inventa est, quæ è contritis paratur linteis, cujus autor haud palàm est. β Sunt qui existimant, Romanos suo jam tempore ex linteolis contritis confecisse chartas, sed refutantur ab Autore illius libelli cui titulus; Ad antiquitates Hetrusc: quas Volaterræ nuper dederunt, Observaciones: cap. 13. confer Joh. Gorop. Becan. Hieroglyph. l. 10. lit. Vav. p. 163. Plura de nostra Charta non dicimus, ut quæ nobis notissima est. De Indis refert libellus cit. p. 33. quod pulcherrimam Chartam, eamque varii coloris ex gossypio facili negotio faciant; Diducunt gossypium addito glutine. Sinenses quoque chartam ex gossypio γ nec non ex serico δ parant, quæ verò præli aut scriptionis ex utraque parte, patiens non est. Sub Venio 4. Sinensium Imperatore, qui ante Christum ann. 179. imperavit, inventa est non vulgaris papyri conficiendæ ratio, cui arundines maceratæ materiam sufficiunt, ε qui modus urbis Ningque civibus itidem non infreqvens est. ζ

• vid. Joh. Gorop. Becan. Hieroglyph. l. 10. lit. Vav. p. 163. β Polydor.

C 5

lydor. Vergil. de rer. invent. l. 2. c. 8. p. 134. Mart. Zeiler. Epist. 236. fin. p. 694. γ de qua Nicol. Trigault. Expedit. Sinenf. l. 1. c. 3. p. 16. Joh. Gorop. Becan. Hierogl. l. 2. p. 31. δ Persas quoque in serico scripsisse patet ex Symmach. l. 4. epist. 34. ϵ Martin. Martin. histor. Chin. l. 8. p. 291. ζ Joh. Blaeu in Atlant. Sinenf. pag. 109.

3. linteï libri,

Th. 7. Sed ut eò regrediamur, unde digressi sumus: Antiquissimi quoque moris fuit privata monumenta *linteis* describi *libris*, qui verò non ut nostrates ex contusis linteis constabant, sed erant telæ & linteæ texta, non absimilia iis, in quibus hodiè adhuc pictores varias imagines depingere solent, η Martian. Capella θ vocat carbafina volumina. Alexand. ab Alex. ι Laurent. Beyerlinck & Vossius loc. cit. narrant: Brachmanes fullatis coloribus in sindone scripsisse. Non malè his adjungemus morem Parthorum, qui literas malunt vestibus intexere, quam ex papyro Chartam conficere. κ Affine exemplum habemus in Ovid. 6. Metamorph. vers. 577.

Purpureasque notas filis intexuit albis.

η Plin. l. 13. c. 11. Symmach. l. 4. Epist. 34. Voss. de art. Grammat. l. 1. c. 38. Garzon. Piazza univers. p. 277. Salmuth. in Panciroll. l. 2. rer. mem. tit. 13. p. 611. Beyerlinck. Theatr. vit. hum. Tom. 7. p. 134. θ l. 2. de nupt. Philol. pag. 35. ι Genial. Dier. l. 2. c. 30. p. 193. 194. κ Plin. l. 13. c. 11. confer si placet, Garzon. & Salmuth. loc. cit. Erasim. Schmid. annotat. in N. T. Matth. I. V. I.

4. Membrana
seu animalium
pelles.

Th. 8. A materia, quam plantæ suppeditarunt, progredior ad eam, quam ab animalibus habemus: & primùm locum tribuimus eorùm pelibus & coriis, quæ quia membra tegunt, *Membranae* nuncupantur. Harum jam Ptolomæi Philadelphi ætate usus fuit. Nam apud Josephum λ legimus Eleazarum Pontificem ad Ptolomæum Ægypti Regem tunc primùm regnare incipientem μ 72. Interpretes præter alia munera etiam cum membranis misisse, quæ legem aureis literis inscriptam continebant. Cadit igitur Varronis sententia ν qui existimat, Membranas tum demum inventas esse, ubi Ptolomæus & Eumenes Rex Pergami circa biliothecas æmulabantur. Ne enim Ptolomæus ab Eumene superaretur, prohibuit papyrum ex territorio suo exportare, ut hoc modo Eumeni facultas libros comparandi præscinderetur. Verùm Eumenes id intelligens, invenit animalia

exco-

excoriare, & ex coriis membranam præparare; Hoc verò lubentes concedemus membranam ab urbe Pergamo, Pergamenam vocatam fuisse. Cæterum membranæ, quæ varicolores erant, v ab ovibus, hædis vitulis, asinis &c. desumebantur: immò humanæ cuti inscriptum fuisse, Hermannus Hugo author est c. 10. p. 98. nominatim Epimenidis demortui cutis tota inventa est literis conscripta. *In-* 4. Intestina, *testinorum* quoque inscriptione usus fuit: De Elephantorum omentis testatur Isidorus & Henricus Salmuth. o ex variis autoribus refert, Constantinopoli exorto incendio Basilicam cum Bibliotheca conflagrasse, in qua 120000. librorum fuerint reposita: inter quos fuit Draconis intestinum longitudine pedum 120, habens inscripta, literis aureis Homeri poemata, Iliadem & Odysseam, cum historia rerum ab Heroibus gestarum. *Elephantorum dentibus* 5. Dentes, etiam fuisse inscriptum testimonium petimus ex Martial. 14. Ep. 5.

*Languida ne tristes obscurent lumina cere,
Nigra tibi niveum litera pingat ebur.*

Vossius ex ejusdem libri epigr. 3.

*Seçta nisi in tenues essemus ligna tabellas
Essemus Libyci nobile dentis onus.*

Idem probare cupit, sed meo quidem judicio frustra, cum Martialis de tabellis citreis non eburneis loquatur. Nec illorum sententia approbanda est, qui libros Elephantinos ab amplitudine dictos autumant. π

- α Antiquit. Judaic. libr. 12. c. 2. p. m. 318. cui subscribit. Polydor. Vergil. de rer. invent. l. 2. c. 8. Hermann. Hugo de prima srib. orig. c. 10. p. 96. Panciroll. l. 2. rer. mem. tit. 13. pag. 605. 606. & Salmuth, in h. l. p. 627. seqq. Martin. Zeiler. in Epist. 509. pag. 709. Idem in Handbuch Part. 2. p. 383. Gerh. Joh. Vofs de art. Grammat. l. 1. c. 38. p. 141. Erasm. Schmidt in annot. ad N. T. Matth. 1. v. 1. Th. Garzon, Piazza Univers. disc. 28. p. 278. Saubert. in histor. Bibliothec. Noriberg. Orat. post. p. 72. μ Cujus etiam Fautores sunt, Plin. l. 13. c. 11. p. 53. Isidor. Hispal. Orig. l. 6. c. 10. Alexand. ab Alex. Genial. Dier. l. 2. c. 30. pag. 193. & Andr. Tiraqvell. not. in h. l. Teutsch Secretar. Præfat. p. 7. Buchner. Fab. voc. Membrum. ν Isidor. l. 6. c. 10. Hermann. Hugo. c. 10. p. 96. & Orig. l. 6. c. 11. ο in Panciroll. l. 2. tit. p. 621. confer. Voss. de art. Gr. l. 1. c. 38. Beyerlink, in Theatro T. 7. p. 134. ϖ Salmuth. l. c. p. 615. 616.

Th. 9. Materiam in Qva sequitur *Materia Quâ* in Chartis, linte-

III. Materia
Qva 1. Li-
qvida.

linteris & membranis scriptum est. Ubi occurrit 1. *Materia liquida* ut atramentum, quod erat olim niger succus, quem loligo vel sepia in metu effundebat. Anton. de Guevara ϵ piscis Xiphii mentionem facit: postea ex fornacum fuligine, aliisque factum, σ De Danorum atramento, quod est pice liquida, & Phocarum sanguine fieri solet, vid. Martin. Zeiler. τ Le Journal des sçavans Tom. 2. Journ. 35. ex tract. cui tit. Traitté des Inscriptions en faux & reconnoissances d'Escritures & signatures, à Paris chez Jean Joly au Palais, refert: præparari posse atramentum, quod aquâ clara lavatum, squammatis decidat: addit quoque arcanum quo scripturæ aut tractu temporis aut contrectatione manuum ita deletæ, ut legi nequeant, excitari iterum possint; Gallas enim conterendas saltem dicit, easque unius diei spacio phialæ vino albo plenæ bene clausæ, locoque calido impositæ injiciendas; postea vero tota re in clibano per alembicum destillata chartam aquâ exinde extracta fricandam esse. Sicut a. libri atro, sic eorum tituli & capita rubro colore scripti sunt, cannabari sc. Sirico υ minio ϕ unde Servi *minaculatores*. χ Encausto ψ ex muricis & conchylii cruore composito soli Imperatores utebantur, quia pretiosissimum erat; ω Huic non dissimilis est illa Draconis scriptio, qui leges suas sanguine scripsit; quod & de iis dicitur, qui cum Diabolo fœdus ineunt. α Superest, ut paucis loquamur 2. *de Materia, quæ calami & liquoris vicem, simul præstat*, ut sunt rubrica, creta, carbo, cerussa &c. β item atramentum Sinense, quo illi, ut nos creta vel rubrica uti, vel in lapide marmoreo aqua mollire, & penicillo excipere possunt, ut à pictoribus fit, si colores atterunt: Et hic atramentum conficiendi modus, non inter mechanicas, sed liberales artes numeratur. γ

2. Sicca.

ϵ In gũldn. Gendtschreib. c. 19. p. 348. σ vid. Plin. libr. 35. c. 6. p. 329. seq. Isidor. Orig. l. 19. c. 27. Herm. Hug. c. 12. p. 102. Anton. de Guevara loc. cit. Voss. de art. Grammat. l. 1. c. 39. p. 142. Buchner. Fabr. in Loligo. Sepia. τ in Epist. 515. pag. 727. & Handbuch. part. 2. p. 384. υ de quibus Isidor. Orig. l. 19. cap. 17. p. 465. ϕ de minio Plin. l. 33. c. 7. χ Laurent. Pignor. de Servis. pag. 122. Plin. libr. 35. cap. 11. ω Hermann. Hugo c. 12. pag. 102. seq. Voss. loc. cit. pag. 143. α Hermann. Hugo loc. cit. pag. 103. de his vid. Plin. libr. 35. cap. 6. Isidor. Orig.

Orig. l. 19. cap. 17. y Martin. Martin. Histor. Sin. l. 8. p. 291. Nicol. Trigault. Exped. Chin. l. 1. c. 4. p. 23. Athanas. Kircher. Chin. illustr. Part. 6. c. 3. p. 232. Joh. Niehoff. in allgem. Beschreib. des Reichs Sina. c. 3. p. 264.

Th. 10. Delineavimus hactenus duos scribendi modos, quibus scriptitatum est vel pungendo seu incidendo, vel pingendo: Inveniuntur verò adhuc alii modi, qualis est, si scribitur 1. fundendo: si enim utensilia aurea, argentea, ænea, stannea &c. funduntur, non rarò iisdem literæ inscribuntur. 2. Cudendo, sic in moætis literæ exprimuntur. 3. Imprimendo, quomodo Typographiæ opera scribimus, quod artificium Argentinae an. 1440. inventum est. ^d A Typographia Europæorum. qvo Sinensium Typographia, nostrâ antiquior, non parum discrepat, illenim stylis ferreis tabulam exsculpunt, ut sola characterum lineamenta emineant: postmodum incredibili celeritate folia imprimunt, uti non minus in insculpendis tabulis expediti dicuntur ^e Temporis angustia cum silentium imperet, telam hac vice suspendimus, eam suo tempore Dei gratia pertexturi.

^d Quod patet ex Martin. Zeiler. Epist. 121. p. 355. Straßburger Bericht/von Erfindung der Buchdruck. Polyd. Verg. de rer. invent. l. 2. c. 7. p. 132. Panciroll. nov. repert. tit. 12. Kinderman im Buch der Redlichen pag. 842. centumq; aliis ^e De Sinensium Typographia vid. elegantissima in Trigault. Exped. Sinens. l. 1. c. 4. p. 19. Athan. Kircher. Chin. illustr. part. 5. p. 22. Joh. Niehoff. Allgem. Beschreib. des Reichs Sina. cap. 3. p. 261. Zeiler. Epist. 121 pag. 355. Panciroll. l. 2. rer. memor. tit. 12. p. 595. Dn. Spitzel. de re liter. Chines. sect. 3. p. 34. Kinderm. loc. cit. p. 841. Mandeslœ complem. Itiner. pag. 36.

COROLLARIA.

Lemmata *Epigrammatibus Martialis prefixa*, non sunt ipsius Martialis: verum cuiusdam Librarii, exceptis Xenii & Apophoretis.

D

Di-

Ad Charissimum mihi
Dn. M. Saltzmannum,
Argentoratensem.

PAucula vis scribam thesibus jungenda: Sed illæ
Scribendi variè jam genus omne tenent.
Quod superest, scribam: Philuréis hospes A-
thenis,

Dilectus Sophiæ! Wildius alter eris.
Argyropenq̄ve Tuam, Patriæ Spes certa, reversus
Bœbelius fies, Eusebiæ alter Amor.

Aut æq̄ves meritis Venerandum, Nate, Pa-
rentem.

Scribere quod possim quid superesse potest?

M. Valentinus Alberti,
Metaph. & Log. Prof. Publ.

Ad Clarissimum
DN. PRÆSIDEM.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ ἐκ παλαιῆ Σοῦο συζητῶντῶ, Α-
ΛΑΝΔΡΕ,

Ἄκριβῶς κατέδρα ἠκοον ἐν πατρικῇ.

Εἶχε

Εἶχε μὲν ἀνδρωδῶς σόματός τε ῥήματα πάντα·
" Ἄλμη ἀγχίνοος Σοὶ γὰρ ἔνεσι καλῶς.
" Ἄνδρα Σεῦν δ' οἰωνίσαιτ' ἀντίσ' ὀνομάζων·
Νῦν μάρτυς δ' εἰς αἴλος Λιψία ἀγχινόος.

Φιλίας ἔνεκα f.

Joh. Barthius, SS. Theol. Stud.
Argentinensis.

FINIS.

Leipzig, Diss.; 1666-67

ULB Halle 3
004 792 742

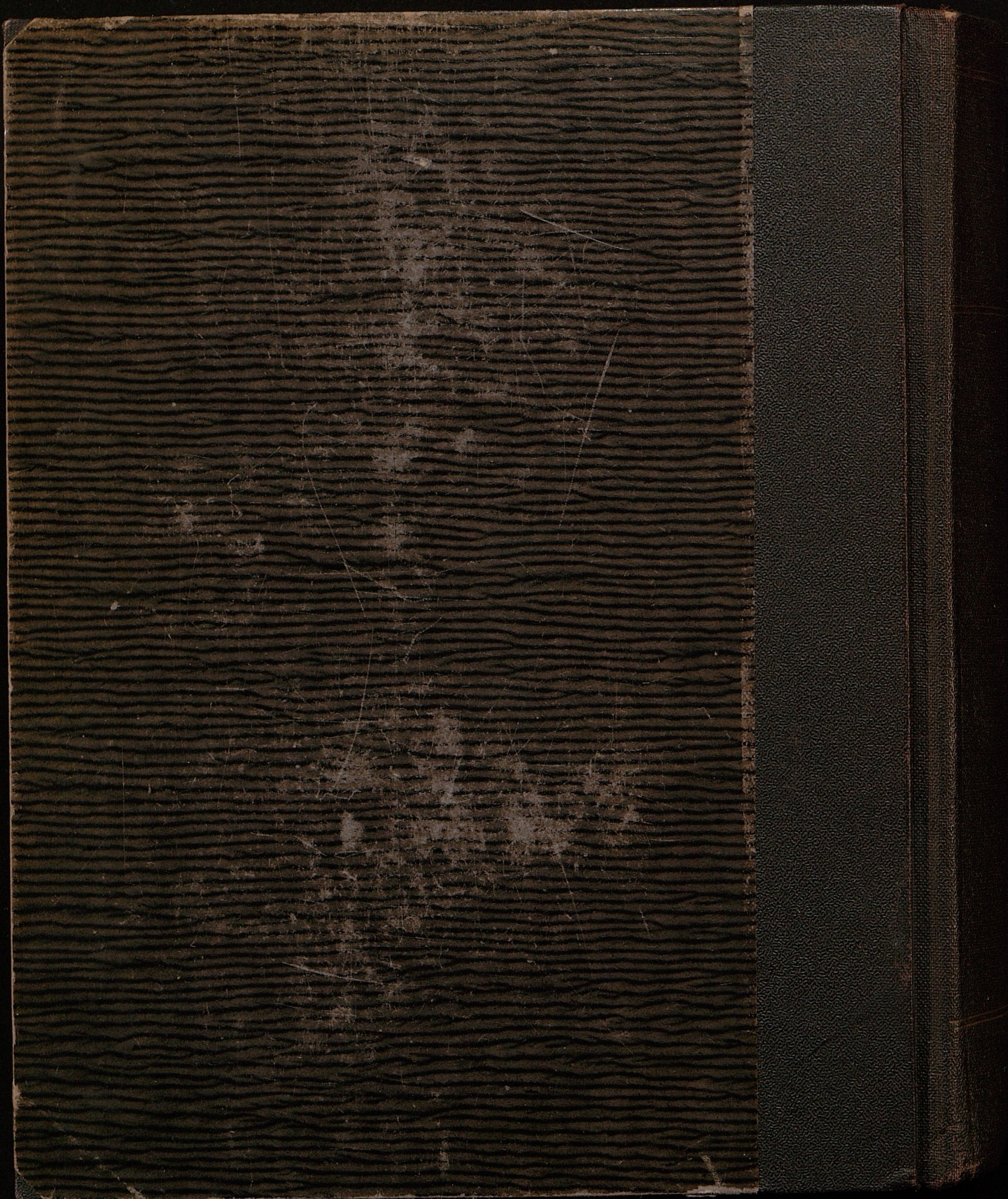
f

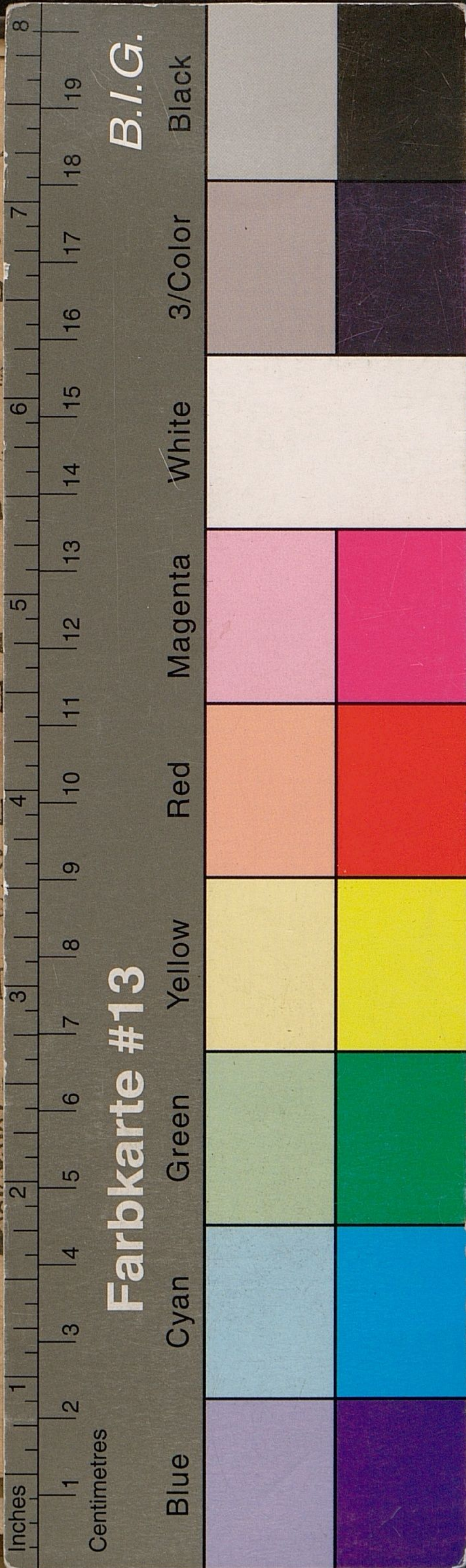
Sb.

Einband beschädigt

V317

13.

1667, 9

33

Felicititer!
**SCRIPTIONIS
ANTIQUÆ
VARIETATEM,**

Incluto Philosophorum Lipsiensium
Senatu suffragante
DISPUTATIONE PRIORI

proponit
PRÆSES
M. BALT. FRID. Salgmann/ Argent.

RESPONDENTE
JOH. FRIDERICO Manern/ Lipsiens.
Ad d. 16. Novembr. Anno clō Idc LXVII.
Horis ante- & pomeridianis.

LIPSIAE,
Literis JOHANN-ERICI HAHNII.

2260

12/